Stagnatie SDG’s onderschrijft stevige opgaven toekomst

Hoe kan het monitoren van de SDG's gemeenten helpen bij het behalen van hun doelen?

Door Sanne Paenen en Ruben Smeets

Foto: Joyce van Belkom

In 2015 hebben de regeringsleiders van 193 lidstaten van de Verenigde Naties in New York Duurzame Ontwikkelingsdoelen of Sustainable Development Goals (SDG's) opgesteld. Voor het eerst in de geschiedenis van de VN is er een alomvattend en integraal samenhangend akkoord bereikt over de aanpak van grote mondiale uitdagingen en hebben alle landen, dus ook Nederland, zich daaraan op het hoogste politieke niveau gecommitteerd. In totaal gaat het om 17 doelstellingen, uitgewerkt in 169 targets.

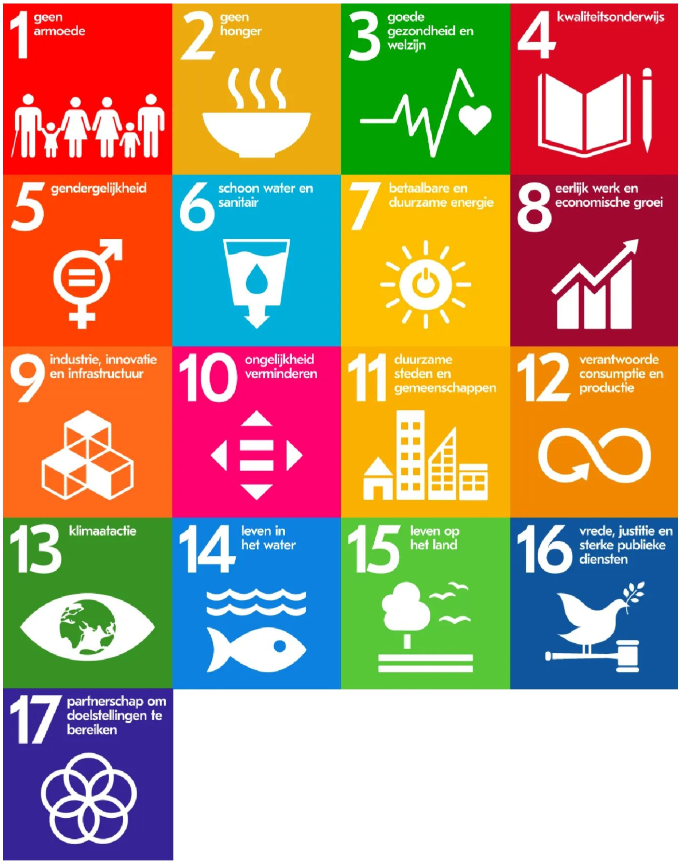
1 geen armoede
2 geen honger
3 goede gezondheid en welzijn
4 kwaliteitsonderwijs
5 gendergelijkheid
6 schoon water en sanitair
7 betaalbare en duurzame energie
8 eerlijk werk en economische groei
9 industrie, innovatie en infrastructuur
10 ongelijkheid verminderen
11 duurzame steden en gemeenschappen
12 verantwoorde consumptie en productie
13 klimaatactie
14 leven in het water
15 leven op het land
16 vrede, justitie en sterke publieke diensten
17 partnerschap om doelstellingen te bereiken

Figuur 1 Sustainable Development Goals (bron: SDG Nederland)

Monitoring van de SDG's

De SDG's zijn geformuleerd vanuit een mondiaal perspectief en tot stand gekomen in een politiek proces, wat voor sommige doelen leidt tot een mismatch tussen de aard en inhoud van de originele doelen en de Nederlandse (gemeentelijke/regionale) context. Het PON & Telos heeft geprobeerd een conceptueel raamwerk te ontwikkelen wat recht doet aan zowel de originele (hoofd)doelen van de SDG's als de praktische toepasbaarheid binnen een monitor.

We brengen al bijna 10 jaar in beeld in hoeverre gemeenten een duurzame koers varen. Onafhankelijk en op een wetenschappelijk verantwoorde wijze maken we jaarlijks een 'foto' van de staat van duurzame ontwikkeling van alle Nederlandse gemeenten. Door dit over meerdere jaren te doen, krijgen we inzicht in trends én of er verschillen zijn tussen gemeenten. De foto laat zien in hoeverre gemeenten er in slagen om belangrijke duurzaamheidsdoelen op de lange termijn te realiseren. Dit jaar hebben we voor de eerste keer een integrale monitor ontwikkeld waarbij de SDG's centraal staan. We laten de belangrijkste resultaten van deze monitor zien.

> ## "Als gemeente moet je in de spiegel durven kijken"
>
> ### Interview gemeente Maastricht
>
> **De gemeente Maastricht omarmde recent de Sustainable Development Goals van de VN als leidraad voor het gemeentelijke beleid. Een nulmeting door Het PON & Telos liet zien dat de gemeente nog wel wat werk te verzetten heeft. Benieuwd hoe Maastricht dit aanpakt? Je leest het in een interview met Saskia Hendricks, landschapsadviseur bij de gemeente, onderaan deze pagina.**

Stagnerende ontwikkeling

Hoewel een aantal van de sustainable development doelen zich positief ontwikkelen, zijn er ook SDG's waar nauwelijks vooruitgang in zit en zelfs enkele doelen die achteruit zijn gegaan in de afgelopen zeven jaar. In het figuur is een overzicht te vinden van de scores van de SDG's. Alle SDG's zijn geschaald naar een score van 0 tot 100, waarbij geldt: hoe hoger de score, hoe beter de prestatie[1].

We zien dat de SDG's voor de gemeenten in Nederland behoorlijk divers scoren. Zo zien we dat de doelen op het gebied van Gendergelijkheid, Verantwoorde consumptie en productie, Werk en economisch groei en Kwaliteit onderwijs relatief goed scoren, in tegenstelling tot de doelen op het gebied van Betaalbare en duurzame energie, Leven in het water en Geen honger waar nog een langere weg te gaan is.

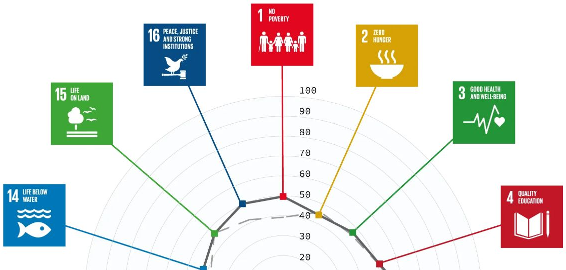

Theoretisch raamwerk en onderzoeksverantwoording

Klik hier voor informatie over het theoretische raamwerk en de statistische methoden

Download rapport

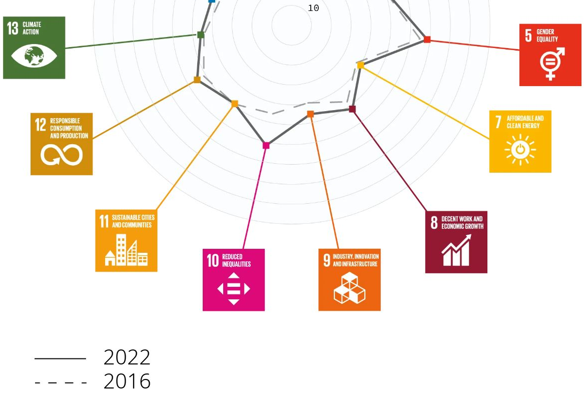

Figuur 2. Overzicht SDG scores Nederland 2022

De gemiddelde afstand tot de gestelde doelen (een doel is bereikt als de score 100 is) is fors. Er is aanzienlijke groei van de doelen nodig om de afspraken na te komen die Nederland heeft gemaakt in internationale verdragen. Groei is hard nodig in het licht van toekomstige én huidige uitdagingen en transitieprocessen waarin we verkeren.

Zo zijn het ongelijkheidsvraagstuk, de klimaatcrisis, de landbouwtransitie, de schaarste op arbeids- en huizenmarkt en de bestendigheid van de gezondheidszorg een aantal hardnekkige dossiers waar Nederland voor aan de lat staat. Daardoorheen spelen gebeurtenissen in de wereld die invloed hebben op de ontwikkeling van de SDG's. Zo werd de ingrijpende coronacrisis in rap tempo opgevolgd door de oorlog in Oekraïne

1 NO POVERTY

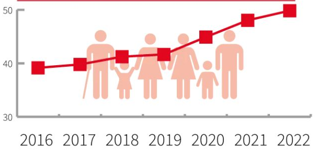

2 ZERO HUNGER

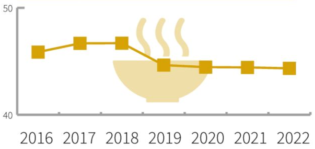

3 GOOD HEALTH AND WELL-BEING

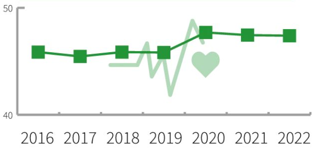

4 QUALITY EDUCATION

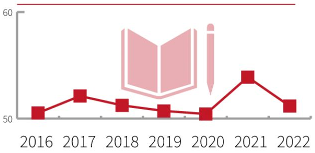

5 GENDER EQUALITY

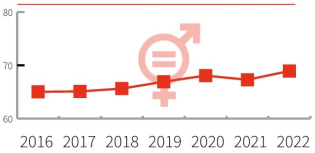

7 AFFORDABLE AND CLEAN ENERGY

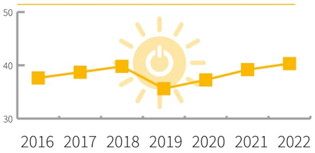

8 DECENT WORK AND ECONOMIC GROWTH

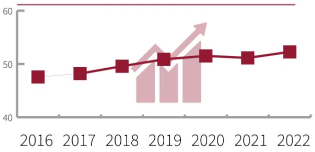

9 INDUSTRY INNOVATION AND INFRASTRUCTURE

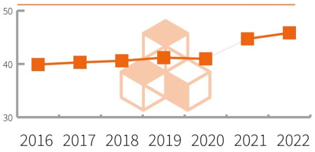

10 REDUCED INEQUALITIES

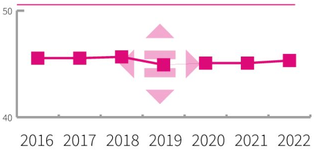

11 SUSTAINABLE CITIES AND COMMUNITIES

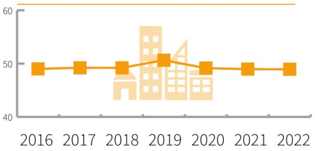

12 RESPONSIBLE CONSUMPTION AND PRODUCTION

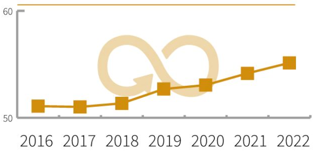

13 CLIMATE ACTION

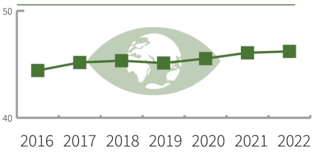

14 LIFE BELOW WATER

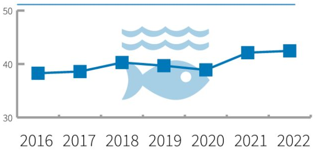

15 LIFE ON LAND

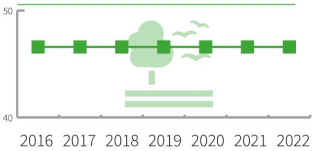

16 PEACE, JUSTICE AND STRONG INSTITUTIONS

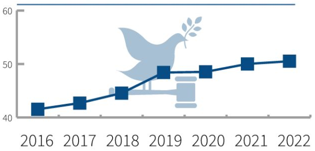

Figuur 3. Overzicht SDG scores Nederland 2022 door de tijd heen

Let op: de schaal in de figuren is gerelateerd aan de gemiddelde cijfers.
Hierdoor zijn de schalen verschillend weergegeven voor de doelen

Er is aanzienlijke groei van de doelen nodig om de afspraken na te komen die Nederland heeft gemaakt in internationale verdragen.

Hoe scoren de gemeenten op de afzonderlijke SDG's?

Voor iedere SDG hebben we gekeken welke gemeente de hoogste score heeft bereikt. Het valt op dat deze top 10 rankings door heel veel verschillende gemeenten gevuld worden. Op twee SDG's na kent elke SDG een verschillende koploper. Kortom, de diversiteit is groot. Op zichzelf is dat natuurlijk ook geen gek verschijnsel. Gemeenten in Nederland verschillen nu eenmaal erg van elkaar op diverse kenmerken.

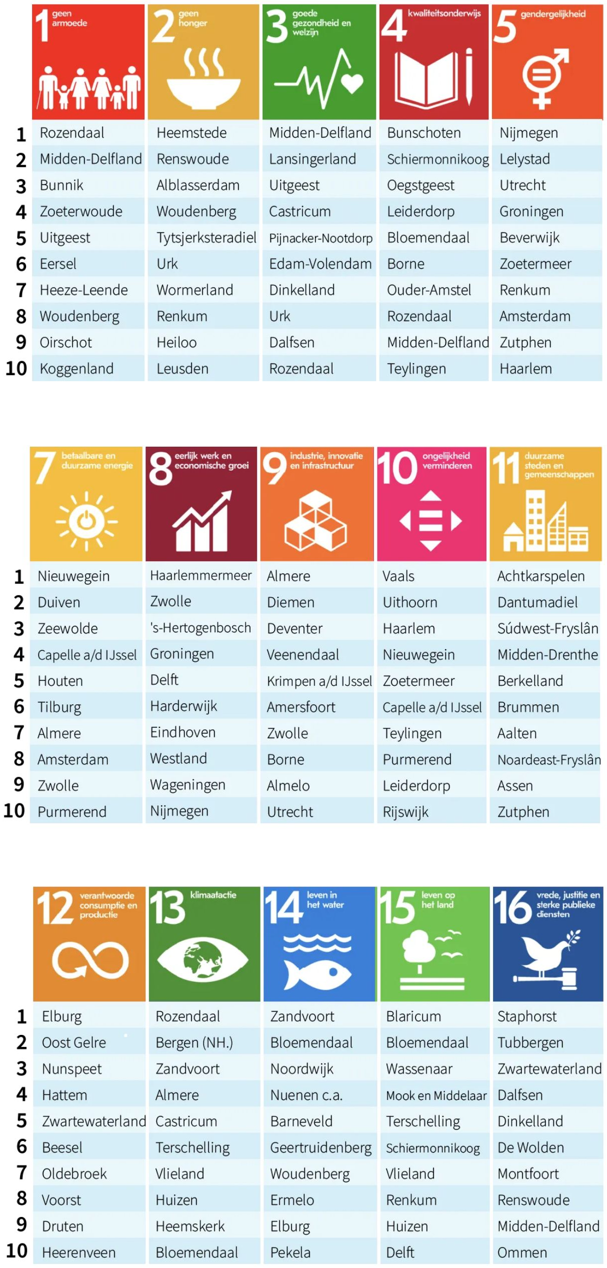

	1 geen armoede	2 geen honger	3 goede gezondheid en welzijn	4 kwaliteitsonderwijs	5 gendergelijkheid
1	Rozendaal	Heemstede	Midden-Delfland	Bunschoten	Nijmegen
2	Midden-Delfland	Renswoude	Lansingerland	Schiermonnikoog	Lelystad
3	Bunnik	Alblasserdam	Uitgeest	Oegstgeest	Utrecht
4	Zoeterwoude	Woudenberg	Castricum	Leiderdorp	Groningen
5	Uitgeest	Tytsjerksteradiel	Pijnacker-Nootdorp	Bloemendaal	Beverwijk
6	Eersel	Urk	Edam-Volendam	Borne	Zoetermeer
7	Heeze-Leende	Wormerland	Dinkelland	Ouder-Amstel	Renkum
8	Woudenberg	Renkum	Urk	Rozendaal	Amsterdam
9	Oirschot	Heiloo	Dalfsen	Midden-Delfland	Zutphen
10	Koggenland	Leusden	Rozendaal	Teylingen	Haarlem

	7 betaalbare en duurzame energie	8 eerlijk werk en economische groei	9 industrie, innovatie en infrastructuur	10 ongelijkheid verminderen	11 duurzame steden en gemeenschappen
1	Nieuwegein	Haarlemmermeer	Almere	Vaals	Achtkarspelen
2	Duiven	Zwolle	Diemen	Uithoorn	Dantumadiel
3	Zeewolde	's-Hertogenbosch	Deventer	Haarlem	Súdwest-Fryslân
4	Capelle a/d IJssel	Groningen	Veenendaal	Nieuwegein	Midden-Drenthe
5	Houten	Delft	Krimpen a/d IJssel	Zoetermeer	Berkelland
6	Tilburg	Harderwijk	Amersfoort	Capelle a/d IJssel	Brummen
7	Almere	Eindhoven	Zwolle	Teylingen	Aalten
8	Amsterdam	Westland	Borne	Purmerend	Noardeast-Fryslân
9	Zwolle	Wageningen	Almelo	Leiderdorp	Assen
10	Purmerend	Nijmegen	Utrecht	Rijswijk	Zutphen

	12 verantwoorde consumptie en productie	13 klimaatactie	14 leven in het water	15 leven op het land	16 vrede, justitie en sterke publieke diensten
1	Elburg	Rozendaal	Zandvoort	Blaricum	Staphorst
2	Oost Gelre	Bergen (NH.)	Bloemendaal	Bloemendaal	Tubbergen
3	Nunspeet	Zandvoort	Noordwijk	Wassenaar	Zwartewaterland
4	Hattem	Almere	Nuenen c.a.	Mook en Middelaar	Dalfsen
5	Zwartewaterland	Castricum	Barneveld	Terschelling	Dinkelland
6	Beesel	Terschelling	Geertruidenberg	Schiermonnikoog	De Wolden
7	Oldebroek	Vlieland	Woudenberg	Vlieland	Montfoort
8	Voorst	Huizen	Ermelo	Renkum	Renswoude
9	Druten	Heemskerk	Elburg	Huizen	Midden-Delfland
10	Heerenveen	Bloemendaal	Pekela	Delft	Ommen

Figuur 4. Top 10 rankings per SDG van gemeenten die het hoogst scoren

Let op: SDG 6 en 17 ontbreken vanwege databeschikbaarheid en toepasbaarheid

Vooruitgang

Naast de absolute score en ranking is uiteraard ook de vooruitgang van groot belang. Iedere gemeente heeft specifieke kenmerken en kent een eigen ontwikkelpad. Op onderstaand kaartje is te zien welke gemeenten de meeste SDG's vooruit hebben zien gaan. De gemeenten die gemiddeld het meeste vooruitgang geboekt hadden, hadden gemiddeld gezien ook al hogere scores. Er is hier dus geen sprake van de wet van de remmende voorsprong, integendeel, de verschillen nemen juist eerder toe.

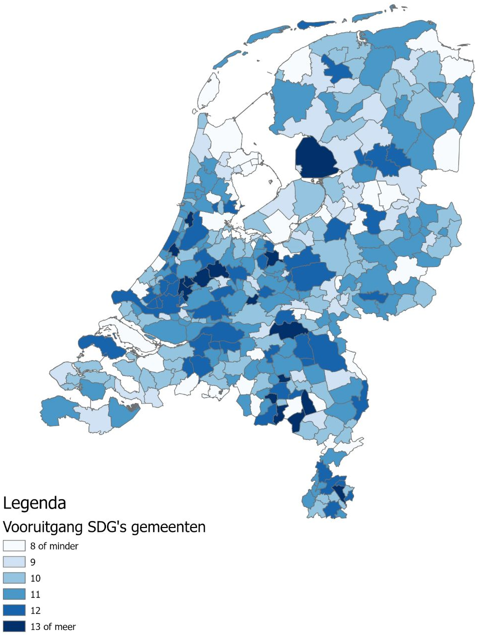

Figuur 5. Kaart die de gemiddelde vooruitgang op het behalen van de SDG's door gemeenten laat zien

Wil je weten hoe jouw gemeente er voorstaat?

Met het uitkomen van deze gemeentelijke SDG monitor 2022 kunnen gemeenten beschikken over een dataset die het eigen gemeentelijke duurzaamheidsbeleid kan ondersteunen. De data zijn niet alleen bruikbaar om de eigen situatie in kaart te brengen, maar kunnen ook gebruikt worden om de eigen prestaties te vergelijken met die van andere (vergelijkbare) gemeenten. Ook kan het gemeentebestuur de monitor gebruiken om een strategische lange termijn visie te ontwikkelen, en eventueel te toetsen.

pon|telos
Regionale SDG-monitor
Resultaten 2022
Voorbeeld gemeente
pon|telos

Kijk hoe jouw gemeente scoort!

Andere interessante instrumenten om duurzame ontwikkeling mee te monitoren

Bij Het PON & Telos monitoren we al ruim een decennium de duurzame ontwikkeling van Nederland en Nederlandse gemeenten. Hieronder lichten we er twee uit.

Nationale Monitor Duurzame Gemeenten

Sinds 2014 publiceren we ieder jaar een ranglijst van alle gemeenten waarin alle duurzaamheidsprestaties in drie kapitalen (ecologisch, economisch en sociaal-cultureel) worden vervat. Ook dit jaar brengen we de nationale monitor duurzame gemeenten uit. Dit jaar voeren de gemeenten Heeze-Leende en Wageningen gezamenlijk de ranglijst aan. Wil je meer weten over deze monitor of wil je weten welke positie jouw gemeente inneemt? Kijk dan op onze website.

pon|telos
Resultaten Nationale Monitor Duurzame Gemeenten
Gemeente
Duurzaamheidscore
Resultaten voorraden
Benchmark gemeenten
Ranking kapitalen

Kijk hoe jouw gemeente scoorde in 2022

Woningcorporatie Monitor

Naast het in kaart brengen van de duurzame ontwikkeling voor gemeenten monitoren we ook jaarlijks de duurzame ontwikkeling van woningcorporaties. Hierin maken we een onderscheid tussen de drie kernwaarden beschikbaarheid, betaalbaarheid en leefbaarheid. Waarbij leefbaarheid gekoppeld wordt aan de directe leefomgeving van de woningen. Dit jaar hebben we ook in deze monitor de koppeling gemaakt met de SDG's. Kijk voor meer informatie op onze website.

pon|telos
WONINGBOUWCORPORATIE MONITOR 2022

Meer informatie

“Als gemeente moet je in de spiegel durven kijken”

Gemeente Maastricht

Een interview met gemeente Maastricht

De gemeente Maastricht omarmde recent de Sustainable Development Goals van de VN als leidraad voor het gemeentelijke beleid. Een nulmeting door Het PON & Telos liet zien dat de gemeente nog wel wat werk te verzetten heeft, vertelt landschapsadviseur Saskia Hendricks. “De SDG’s zorgen voor meer richting.”

In 2015 formuleerden de Verenigde Naties zeventien Sustainable Development Goals (SDG’s). Deze ‘werelddoelen voor duurzame ontwikkeling’ richten zich onder meer op het tegengaan van klimaatverandering en op het bevorderen van sociale gelijkheid. Sindsdien zijn de doelen wereldwijd – ook in Nederland – door steeds meer overheden omarmd als belangrijke toetssteen voor hun beleid.

Saskia Hendricks

De rode draad in de loopbaan van Saskia Hendricks is de gedachte dat alles met elkaar verbonden is en dat we, dat wetende, goed voor elkaar en de aarde moeten zorgen. Vanuit een studie Landinrichtingswetenschappen aan de WUR werkt ze nu bij gemeente Maastricht als senior beleidsambtenaar aan sectoroverstijgend beleid. Haar kennis van natuurwetgeving (zowel soorten als gebieden/stikstof) heeft haar op het pad van Brede Welvaart/SDG’s gezet. Ze ziet dit gedachtegoed als een goed kompas om de grote maatschappelijke transities die op ons af komen in goede banen te leiden.

LinkedIn Saskia

Ook de gemeente Maastricht heeft de ambitie om meer te werken vanuit de SDG’s, vertelt landschapsadviseur Saskia Hendricks. “Als gemeente schetsen we voortdurend mooie vergezichten in de vorm van ambitieuze omgevingsvisies en structuurvisies, zonder dat we echt goed zicht hebben op de onderliggende problematiek. We willen van alles zijn – kennisstad, woonstad, internationale stad, beweegstad –, maar de vraag wat daar dan precies bij hoort en welk probleem je daarmee precies oplost, die hebben we ons lange tijd onvoldoende gesteld.”

Meer focus

Er ontstond de afgelopen jaren kortom behoefte aan meer focus en sturing, vervolgt Hendricks. “Als je beter zicht hebt op de problemen die je wil oplossen, kun je als gemeente ook gerichtere keuzes maken: dit doen we wel, dit doen we níet. Zo ontstond het idee om meer datagedreven beleid te gaan voeren aan de hand van SDG’s. Sowieso kregen we vanuit de stad al steeds vaker de vraag: wat doen jullie als gemeente nu eigenlijk met die SDG’s? In Maastricht hebben we al een aantal jaren een SDG House, dat – als ‘stadslab voor duurzame ontwikkeling’ – met bedrijven en organisaties aan de slag gaat met duurzame initiatieven. Maar wat wij als gemeente zélf willen bereiken, bleef lange tijd onduidelijk. De doorvertaling van de SDG’s naar concreet handelen is tot nu toe behoorlijk lastig gebleken.”

> **“Als je beter zicht hebt op de problemen die je wil oplossen, kun je als gemeente ook gerichtere keuzes maken“**

Nulmeting

Op initiatief van een raadslid voorzag de gemeente haar begroting van SDG-symbolen, vertelt Hendricks. “Maar als ‘trekker’ op het gebied van de SDG’s wilde ik meer inzicht. Hoe scoren we op elke SDG? En waar zouden we nog aan moeten werken? Zo ontstond het idee om Het PON & Telos een nulmeting uit te laten voeren. De uitkomsten van deze nulmeting zouden we kunnen gebruiken als basis voor datagedreven beleid. Ook zou zo'n nulmeting zorgen voor meer grip op onze werkvoorraad. Bovendien zouden we de uitkomsten kunnen gebruiken om meer tegenwicht te bieden aan alle initiatieven in de stad. Ambitieuze plannen zouden we langs de meetlat kunnen leggen; in hoeverre draagt een bepaald idee nu écht bij aan onze hogere doelen?"

Complexe werkelijkheid

De nulmeting – die afgelopen jaar werd uitgevoerd – liet in elk geval zien dat de gemeente Maastricht minder goed scoort dan gehoopt, vertelt Hendricks. "Over de gehele line van de zeventien SDG's scoren we minder hoog dan gehoopt. We hebben dus nog flink wat werk te verzetten. In het licht van alle huidige crises komen we er in Nederland sowieso steeds meer achter dat de werkelijkheid nog veel complexer in elkaar zit dan we lange tijd misschien dachten. Het stikstofdossier – waarvoor ik binnen de gemeente de eindverantwoordelijke ben – is bij uitstek zo'n complex beleidsterrein dat aan tal van andere terreinen raakt; het gaat niet alleen om natuurbeheer, maar ook om onderwerpen als mobiliteit, industrie en de verduurzaming van woningen. Dat maakt het enorm lastig laveren tussen alle belangen. Je kunt als gemeente bijvoorbeeld wel netjes al je doelen op mobiliteitsgebied afvinken, maar als je daardoor op andere vlakken noodgedwongen twee stappen terugzet, schiet het beleid zijn doel voorbij."

> **"Je merkt dat dat weerstand oproept. Ambtenaren die jarenlang hebben gewerkt volgens een bepaalde zienswijze, krijgen nu te horen dat het anders moet. Dat kan een lastige boodschap zijn"**

Weerstand

Vanuit het oogpunt van de SDG's en een daarmee samenhangend begrip als Brede Welvaart, groeit volgens Hendricks het besef dat de maatschappij fundamenteel anders zou moeten worden ingericht. "Je merkt dat dat weerstand oproept. Ambtenaren die jarenlang hebben gewerkt volgens een bepaalde zienswijze, krijgen nu te horen dat het anders moet. Dat kan een lastige boodschap zijn; rationeel snappen ze goed dat de wereld is veranderd, maar in hun buik voelen ze de weerstand. 'Heb ik het dan al die jaren verkeerd gedaan?' Die transitieangst zie je in heel Nederland terug; we realiseren ons dat het allemaal anders moet, maar we weten nog niet goed hoe."

De afgelopen maanden waren er vier SDG-trainees werkzaam bij de gemeente, vertelt Saskia. "Zij kregen de opdracht om – vanuit het principe van 'doorgaan-starten-stoppen' – het bestaande beleid te vergelijken met de nulmeting. Het doel: proberen te begrijpen wat we nu al goed doen, welke dingen we nog niet op de radar hebben, en wat misschien zelfs de duurzaamheidsdoelen achteruit helpt. Uit hun onderzoek bleek onder meer dat het toepassen van algemene beleidsuitgangspunten – zoals de 'omgekeerde verkeerspiramide', waarbij wandelaars en fietsers voorrang hebben op auto's – in concrete projecten toch lastig is, omdat het zo anders is dan we gewend zijn te denken."

Gevestigde belangen

Als je gaat morrelen aan gevestigde belangen en bestaande rechten, leidt dat onherroepelijk tot weerstand, merkt Hendricks. "Onherroepelijk zul je mensen gaan raken in hun inkomsten en in hun zelfwaardering. De SDG's helpen ons als gemeente om hierover het gesprek aan te gaan. Waar we vroeger in concrete plannen dachten, zal de omgevingsvisie steeds meer gaan fungeren als afwegingskader. Als straks dit gebeurt, welke opties hebben we dan? Je weet gewoon nog niet waar wat precies gaat landen. In die zin zorgen de SDG's voor meer richting; ze laten zien hoe dingen verbonden zijn, maken afhankelijkheden inzichtelijk. Die toenemende bewustwording, dat alles met elkaar samenhangt, is al heel waardevol. Nu is het zaak om onze manier van werken daadwerkelijk integraler te maken. Uiteindelijk moeten we met elkaar tot oplossingen proberen te komen die de gemeente en haar inwoners over de volle breedte vooruit helpen."

> **"Die toenemende bewustwording, dat alles met elkaar samenhangt, is al heel waardevol. Nu is het zaak om onze manier van werken daadwerkelijk integraler te maken."**

Spiegel

Andere gemeenten die serieus aan de slag willen met de SDG's, moeten er rekening mee houden dat ze zaken tegenkomen die hen niet bevallen, benadrukt Hendricks. "Wij dachten zelf ook dat we als gemeente al behoorlijk goed bezig waren, maar dat viel zoals gezegd tegen. In die zin vormen de SDG's echt een spiegel, die onherroepelijk laat zien wat er allemaal nog niet goed gaat. Daar moet je in durven kijken, in die spiegel. Maak verder ook – indien mogelijk – zeker gebruik van de mogelijkheid om SDG-trainees in huis te halen via het SDG House Network. Zij hebben ons voor een aantal SDG's goed inzicht gegeven in wat we al goed doen, waar we beter mee kunnen stoppen, en welke dingen we nu nog niet doen die wél kunnen bijdragen aan de doelen."

Hendricks merkt dat veel Maastrichtse bedrijven en organisaties uit zichzelf al flink op weg zijn met de SDG's. "Vaak zijn ze ook verder dan wij als gemeente. Aanvankelijk vond ik dat best frustrerend; moeten wij als overheid niet het voortouw nemen? Maar inmiddels zie ik in dat dat niet erg is. Uiteindelijk zullen we, linksom of rechtsom, met z'n allen moeten veranderen. Als we de intrinsieke motivatie van onze partners uit de stad daarbij kunnen combineren met heldere communicatie vanuit de gemeente over onze gezamenlijke doelen, is dat hét recept voor daadwerkelijke transformatie."

Wil je meer informatie over de onderwerpen in deze uitgave?

Neem contact op met Ruben Smeets of Sanne Paenen

Ruben Smeets

Contactgegevens Ruben

Sanne Paenen

Contactgegevens Sanne

Abonneer je op ons gratis online magazine

HET pon | telos